

Wat is Maastricht voor wie er niet woont? Voor een gezin uit Harlingen, een echtpaar uit Waddinxveen, studenten uit Arnhem? Maastricht is bijna Bourgondisch buitenland. Maastricht is een weekend *sjiek* shoppen. Maastricht is eigenlijk al op vakantie zijn, lekker eten, een zachte g, een *pilske*, *blaosmeziek* en *vastelaovend*. Maar Maastricht is ook chauvinisme, anti-Haagse sentimenten, en drugstoerisme (over het imago van Maastricht, zie bijvoorbeeld Gehrels et al. 2005). Maastricht is ook de Sint Servaasbrug, de Onze Lieve Vrouwe Basiliek en het Vrijthof. En net als Groningen de stad is van het Groninger museum van Alessandro Mendini, is Maastricht de stad van Aldo Rossi's Bonnefantenmuseum. Bijna had het gebouw aan de Maas een spectaculaire glazen koepel gehad. Alexander van Grevenstein, vertrekkend directeur van het Bonnefantenmuseum, geeft het ruiterlijk toe: hij dacht destijds veel te veel aan hoe weinig je aan een glazen wand kunt ophangen. Hij dacht veel te weinig aan hoe zo'n koepel het museum tot een nog markanter identificatiepunt van Maastricht had kunnen maken. Maar laten we wel wezen, 'we hadden het ook nooit kunnen betalen.'

Dubbeltje

Met deze opmerking zijn we meteen in het hart van de problematiek van het bouwen van een museum in Nederland. 'Want Nederlanders zitten graag voor een dubbeltje op de eerste rang. Ze geven een architect een jenever en een haring en dan is het: nee, dat kan niet, nee, dat kan niet. Er zijn echt hele happen uit het museum genomen door steeds te moeten beknibbelen op het budget. Van Grevenstein krijgt nog het schaamrood op de wangen als hij denkt aan een bezoek dat hij bracht aan de Molteni fabriek. Hij werd daar op z'n Italiaans gastvrij ontvangen en 'dan moet je zo Hollands zijn en zeggen: ik heb geen geld.' - Zo on-Hollands is Maastricht misschien toch niet.

Geen geld voor de inrichting van het museum à la Rossi, dat is eigenlijk geen optie. 'Je weet' legt Van Grevenstein uit 'dat hoort erbij. Kasten, banken, stoelen.' Dergelijk meubilair werd in de Molteni fabriek gemaakt. Veel van de meubels die Rossi speciaal had ontworpen, kreeg het museum gratis van de fabriek. 'Maar een keer houdt het op.' En dan? Dan is de Hustinxstichting echt een 'reddingsboei.' 'Want je kunt toch geen auditorium hebben waar geen stoelen in staan? Dan is het even heel plat. Dan gaat het om stoelen.' Toen is hij eens gaan bellen en praten. 'Ik zit helemaal klem, kun je me helpen?'

Shabby

'De eerste keer dat ik het er met de stichting over had, zeiden ze: "Stoelen? Waar heeft hij het over! We zijn een stichting met eerbare doelen: proefschriften, cultuurprijzen, dat soort dingen." Het is maar goed dat ze toen niet wisten dat het ook nog eens ging om toch wel een raar stoeltje. Rossi speelt met Van Doesburg op een rare manier.' Van Grevenstein vindt het 'een ongelofelijk karaktervol stoeltje, maar bij Rossi refereert het wel altijd aan de keukenstoel.' Zat de stichting echt te wachten op een subsidie aanvraag voor een keukenstoel?

Jazeker. 'Vanaf de dag dat het museum open ging is het een monument. Je zou het een voorbeeld van *architettura povera* kunnen noemen,' naar de

arte povera stroming uit de late jaren '60 en '70 toen kunstenaars als kritische reactie steeds meer gebruik gingen maken van eenvoudige materialen (zie bijvoorbeeld Flood & Morris 2001). In het Bonnenfantenmuseum zie je 'geen marmer, maar houten, ongeschuurde vloeren. De ramen, extreem eenvoudig. De basis van het gebouw, prefab. En die simpele stoelen.' De directeur vertelt dat Rossi 'supertrots' was op het gebouw. Hij noemde het één van zijn drie beste ontwerpen. 'Die stoelen zijn daar een niet onbelangrijk onderdeel van. Die maken het tot een geheel.'

De in sommige ogen wat *shabby* uitstraling van het museum ontging een paar illustere gasten niet. Van Grevenstein vertelt de anekdote gretig. Het was net na de opening en architect Rem Koolhaas belde. Of hij langs kon komen met krantenmagnaat Si Newhouse ('een beroemde man met een fabuleuze kunstcollectie'), zijn vrouw, architect Philip Johnson en zijn vriend. 'Nou, dat kon. Newhouse was in de zestig, Philip Johnson was in de negentig, en Rossi was er bij en die was ook niet meer zo jong. En ze hebben werkelijk over de trap ge-dar-teld! "Oh" zei Philip Johnson. "Aldo, Aldo, you can't do a staircase like that in the States, you know!" Het was een feest en een memorabele middag om nog een heel andere reden. 'Newhouse was de eigenaar van de late Mondriaan *Victory Boogie Woogie*' die door de Nederlandse Stichting Nationaal Fonds Kunstbezit in 1997 voor 82 miljoen gulden werd aangekocht, onder begeleiding van luid politiek gekrakeel en media protest (zie bijvoorbeeld de lemma's op <http://geschiedenis.vpro.nl>). Die middag in Maastricht 'is de eerste opening gemaakt naar de verkoop. Op die stoelen.'

Voorbeeld

We staan in het auditorium waar de zon op de bewuste stoelen schijnt. Van Grevenstein gaat er eens goed voor staan. Zeker in deze tijden is het uitermate belangrijk dat een stichting als de Hustinxstichting zich als redder in de nood opwerpt. 'In een wereld waarin cultuur, kunst,

maar ook gewone medemenselijkheid en betrokkenheid steeds meer iets worden wat wij niet spontaan zelf doen, maar dat vanuit de staat wordt georganiseerd, is de rol van fondsen als de Hustinxstichting cruciaal.' Hij maant de stichting, zeker 'nu de cultuur in brede zin als linkse hobby wordt gezien,' om 'een voorbeeldfunctie' te vervullen. En juist de Hustinxstichting in het bijzonder. 'Meestal is het in Nederland: voor wat, hoort wat. Bij deze stichting niet. Dit is een zuiver mecenaat en dat is uiterst zeldzaam in Nederland.'

De maatschappelijke voorbeeldfunctie is ook zichtbaar in de steun die de Hustinxstichting geregeld geeft aan de Koninklijke Harmonie van Maastricht. Bestuurslid Joop Kuiper vertelt hoe de jaarlijkse 'bedelbrief' naar de stichting de laatste jaren vooral gaat over speciale activiteiten die de harmonie ontplooit. Zij vraagt in het bijzonder steun voor een samenwerking met de basisschool St. Oda in Maastricht. Sinds een jaar of twaalf organiseren harmonie en school een muziekspektakel. 'Wij spelen en de kinderen dansen, zingen, maken decors en spelen toneel. Dat is één keer in de twee jaar in het Theater aan het Vrijthof. De hele school doet mee.' Kuiper glimlacht: 'Over het algemeen hebben we geen probleem om de kaartjes kwijt te raken...' Na dit muziekfeest, is er een wervingsactie. 'Dan bieden we een jaar lang na schooltijd solfège aan, een kennismaking met muziek.' Maar denk niet dat de harmonie enkel blaasmuziek aanleert. Dat kan wel, maar in een aparte workshop. Na dat jaar blijkt welke kinderen gegrepen zijn en zij kunnen dan bij de harmonie komen praten en, hopelijk, spelen. 'De samenwerking is succesvol' vertelt Kuiper. 'Ik moet voorzichtig zijn, maar ik denk dat zeker een derde van de harmonie uit dit traject komt, kinderen en ouders. Ook het sjuwwerk wordt door ouders van de school gedaan. Mensen voelen echt, hé, dat is onze club.'

Zappen

Het gevoel bij de harmonie te *horen* is broodnodig, zo benadrukt Joop Kuiper. Tegenwoordig komen er wel nieuwe leden, maar ze 'zappen' snel weer weg. Dat maakt het moeilijk te blijven doen waar de harmonie eigenlijk voor is. 'Wij moeten voorzichtig zijn dat we ons cultuurogoed niet gaan verliezen. We zitten met minimale bezettingen tijdens repetities, maar als Koninklijke Harmonie maken we met Koninginnedag wel deel uit van de gezamenlijk georganiseerde oecumenische dienst in de St. Janskerk. We hebben hechte banden met de stad Maastricht, met de stadskerk, St. Servaas en dat willen we zo houden.' Tegelijk constateert Kuiper dat het Maastrichtse muziekverenigingsleven misschien te lang is blijven doen wat het altijd deed. 'Spelen als er iets te vieren is. Ik geloof dat in De Endepols - *de diksjenaer van 't Mestreechs* - bij de harmonie St. Jozep iets staat van "*Es de kat jungelt is Sint Jozep d'r bij.*" Iets van, als er iets te doen is, is de harmonie erbij. Alleen vind je de mensen niet meer die steeds de straat op willen, met Koninginnedag, met het inhalen van prins Carnaval, recepties, vijftwintigjarige bruiloften,....'

De harmonie worstelt met de wens *blaosmeziek* te blijven maken als de kat jungelt, maar daarnaast jeugdleden te trekken die willen blijven, mensen te vinden die zich thuis voelen bij de harmonie. 'We kunnen niet ouderwets blijven. Waarom zijn er zo veel studenten in de stad en hebben wij welgeteld één Noorse student bij onze club? We doen er van alles aan. We zetten advertenties in de universiteitskrant *de Observant*, ik heb met de jaarlijkse introductieweek voor nieuwe studenten liggen twitteren!'

Lekker?

Om muziek te kunnen blijven maken, heeft de Koninklijke Harmonie van Maastricht mensen nodig. En mensen in Maastricht zijn steeds vaker mensen die er niet geboren zijn: mensen met een beeld van Maastricht dat als toeschouwer op afstand is ontstaan. De harmonie wil graag proberen deze toeschouwers te verleiden tot deelname. In hun pogingen om in een veranderend, zappend Maastricht andere mensen op andere manieren te werven, weten zij zich geregeld gesteund door de Hustinxstichting. In het Bonnefantenmuseum kunnen bezoekers zitten op de keukenstoelen met een Rossi-*twist*. De uniciteit van gebouw, meubilair en inderdaad ook van die stoelen is voor het Bonnefantenmuseum een manier om het belang van wat daar hangt en staat te onderstrepen. Maar zitten die stoelen lekker? 'Om eerlijk te zijn, nee.' Maar ook dat keert zich ten goede. Ze staan immers in het auditorium, en lacht Van Grevenstein, het is een 'ideale stoel om een academische zitting kort te houden.'

Richard Flood & Frances Morris (2001) *Zero to infinity: Arte povera 1962-1972*, London: Tate Publishing.

Carolien Gehrels, Ocker van Munster, Bibilotte Duyvesteyn & Loes Knotter (2005) *De Europese Belofte: Merk en Reputatiemanagement Maastricht*, Bureau Berenschot.

WAAROM HEBBEN
WIJ WELGETELD
ÉÉN NOORSE
STUDENT BIJ
ONZE CLUB?

ZONDER
VERBEELE-
DING
(SCENARIO)

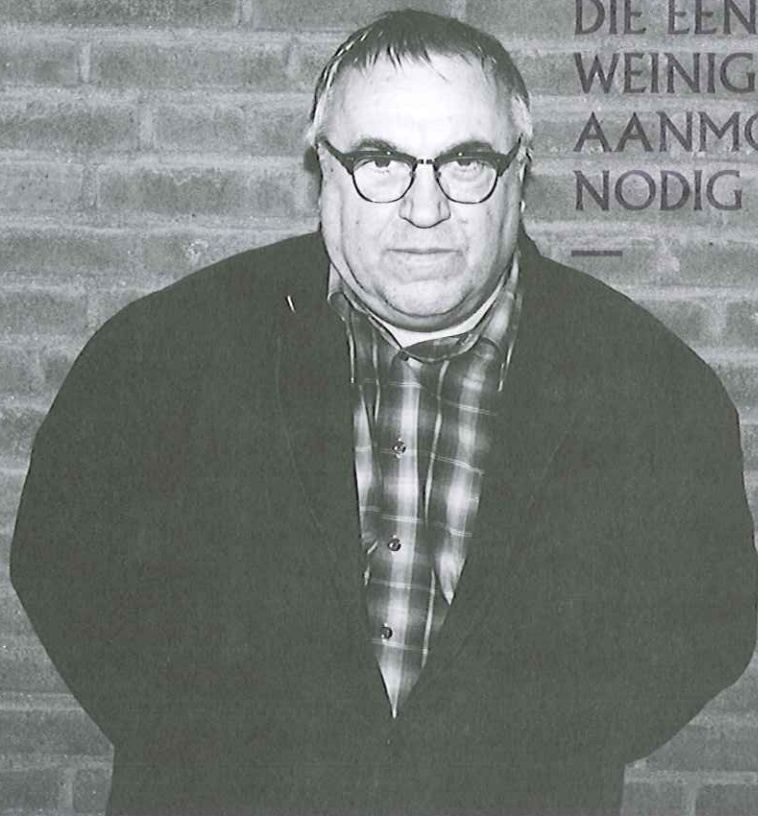
Een gesprek met

MARC DIDDEN

en een e-mailwisseling

MET STANY CRETS

AH ONZE JONGE
SCHRIJVER! EEN
MAGERE JONGEN
DIE EEN BEETJE TE
WEINIG EET EN
AANMOEDIGING
NODIG HEEFT!

Sommige mensen denken nog steeds dat het de acteurs zijn die zinnen bedenken, of dat de regisseur alles doet. De basis is het schrijven. Er is niks zonder het woord.

Scène 1

Het is een ijzige dag. Helblauwe hemel, glinsterende straten. Een dag zoals Marc Didden ze graag heeft. Hij houdt van de winter. Waren ze maar zo streng als vroeger. Hij is aan komen glibberen over de kinderkopjes van de Maastrichtse straten, de winkels met hun muzak en blowers mijdend. Over de oude Sint Servaasbrug die de Maas, zo vreemd nu vol met vieze, krakende ijsschotsen, overspant. Het café is warm en de sneeuw op Diddens jas druppelt op de hippe, grijze bank die langs een muur loopt. De koffie laat op zich wachten. Het is nog vroeg en dat terwijl Didden een man is die pas 's middags op stoom komt.

Leon Minis begroet Didden en vertelt waarom hij er is. Hij heeft een klein papiertje in zijn hand. Marc Didden pakt zijn portomonnaie en haalt zijn bankpasje eruit. Hij leest zijn gegevens voor zodat Minis ze op kan schrijven. Dan kan het geld van de toneelschrijversprijs over gemaakt worden. Als Minis zijn dikke gebreide wanten ook weer aan heeft en de deur van het café achter zich dicht heeft laten vallen, steekt de prijswinnaar meteen van wal. Hij zal bijna onafgebroken blijven spreken. Zachtjes, aanhoudend.

De prijswinnaar: Het klinkt prozaïsch maar ik vind die geldprijs ook bijzonder goed. Dat het niet alleen een plaquette is.

De interviewer: *Put your money where your mouth is.*

De prijswinnaar: Ja, elke kunstenaar of schrijver heeft tijd nodig.

De interviewer: Wat gaat u...

De prijswinnaar: Dat willen ze altijd weten... Een tweedehands sportwagen ervan kopen en die dan 100 kilometer verder in de prak rijden? Dat is mijn genre niet. Nee. Ik kan nu begin 2011 een aantal maanden tijd kopen. Ik heb al berekend wat het land is waar je de meeste tijd voor dat geld kan

kopen: Portugal. Dankzij de stichting kan ik wel drie maanden aan een nieuw werk schrijven.

(De interviewer probeert zich te herinneren wat de andere prijswinnaar haar hierover mailde. Was Stany Crets blij met het geld? Ze zoekt het later op. 'Het krijgen van de prijs was uiteraard een grote appreciatie van gelijken voor mijn werk. Het feit dat één van mijn voorgangers Hugo Claus is, is een prijs op zich. Dat betekent sowieso meer dan het materiële dat er aan vast hangt (ik weet zelfs niet meer hoeveel de prijs bedroeg)'. De interviewer denkt: Was die andere prijswinnaar dan misschien rijker dan Marc Didden nu is? Of is dat het werk van de tijd, van het geheugen, of van het vergeten?)

De interviewer: Ik heb voor dit boek andere prijswinnaars gesproken, maar zij hadden de prijs al een tijd geleden gekregen. U kreeg hem gisteren. Hoe was dat?

De prijswinnaar: Als ik naar die lijst kijk van eerdere winnaars. Dat zijn mijn vrienden, de vrienden van mijn vrouw, mijn vroegere leraren, mijn voorbeelden. Ik ben blij dat ik bij die familie hoor.

(De interviewer staart even het café in en denkt: Dat was mijn vraag niet, maar laat ik maar even met dit lijstje meegaan.)

De interviewer: Hoort u in die lijst thuis?

De prijswinnaar: Dat bedoel ik! Het is voor mij een grote eer! Ik ken al die namen. En als krantenlezer ken ik de prijs.

(De interviewer denkt: Ha, hij kent de stichting! Daar zal het bestuur blij mee zijn. En dat mag ook wel... Ik googlede Didden en kwam een hele lijst krantenstukjes tegen over deze uitreiking. Hoe zat dat bij Crets? De andere prijswinnaar mailde: 'De naam deed een belletje rinkelen, maar ik kon klok en klepel toch niet echt met elkaar in verband brengen tot mijn grote schande.' Hmm.... Geen vrienden, misschien? Geen krantenlezer, misschien?)

De prijswinnaar: Ik zal niet zeggen dat ik hoopte dat ik hem zou krijgen, maar toen het gebeurde... Het was een goed gevoel. Toen ik gebeld werd, werd me gevraagd 'wil je die aanvaarden?' Ik dacht, wat een vraag!

(De interviewer krabbelt snel in haar notitieblok: De prijswinnaar is overrompeld en zo blij als een kind. En Crets destijds? De andere prijswinnaar schreef: 'Je moest eens weten hoeveel keer ik al genomineerd ben voor van alles en nog wat in mijn carrière en nooit gewonnen. Dus vind ik het terecht dat ik deze prijs heb gekregen? Ja, absoluut terecht! (lacht)' Alle twee blij. En dat terwijl.... Ze zijn toch alle twee niet meer de jongste? Zeker Didden niet!)

De interviewer: Vaak gaan prijzen naar mensen in het begin van hun carrière...

(De interviewer wordt onderbroken door de prijswinnaar die nauwelijks pauzes laat om de vragen te beluisteren.)

De prijswinnaar: Dat is ook de bedoeling! Ik ben daar door journalisten echt voor uitgelachen. Ze zeiden: 'Ah onze jonge schrijver! Een magere jongen die een beetje te weinig eet en aanmoediging nodig heeft!' *'Don't blame me!'* Dacht ik. Die jury heeft gekozen, niet ik. Van de andere kant. Als scenarist ben ik nog jong. Ik ben er zo'n tien jaar geleden aan begonnen. En nu is het mijn beroep. Nu kan ik er van leven. Gaat u achter de koffie aan? Neem er zelf ook één.

(De interviewer gaat naar de bar om twee cappuccino te bestellen. Aan de bar probeert ze de lijn van haar vragen te hervinden. Didden vertelt prachtig en gestaag. Sturen? Of laten stromen?)

De interviewer: Toch weer even terug naar de uitreiking...

De prijswinnaar: Het had een goede mengeling van informeel en toch een beetje serieus. Het had wel iets plechtigs. Er werd niet meteen gezopen

of zo. Ook daarna bleef het beschaafd. Dat was een zeer goede ervaring. Daarin heeft meneer Paulussen een grote rol in gespeeld. Ik was meteen voor hem gewonnen. Hij heeft een waardigheid en een natuurlijk talent. Zijn speech begon meteen met een kleine performance waar hij zich niet bewust van was. Hij stond zo aan die lesse- naar en legde alles goed. Dat vond ik al zo mooi.

(De interviewer denkt aan het gesprek dat ze had met Mateusz Kwiatkowski en Harrie van den Elsen. Mateusz was net zo vol lof over Hans Paulussen. Ondertussen brengt een bits kijkende dame de koffie. Net geen voetenbadje.)

De interviewer: Hoe ging u er heen?

De prijswinnaar: Ik was zenuwachtig... En ja warempel, eergisteren in de trein naar hier kreeg ik ijskoude voeten. Ik dacht er natuurlijk niet echt aan om terug te gaan... maar al die stugheid kwam weer boven: wat een flauwekul en zo. Ik dacht, ik ga er even naartoe en dan verdwijnt ik snel weer. Ik zorg dat ik er op het allerlaatste moment ben en dan een uur later weg ben.

De interviewer (enthousiast): Ja! Dat herken ik! Ik moest gisteren spreken op een symposium en wenste mezelf van te voren een gebroken been toe.

(De interviewer denkt: Niet doen! Niet over jezelf beginnen. Het is een INTERVIEW!)

De prijswinnaar: Mijn hemd was helemaal nat. En ik dacht natuurlijk dat ik mijn tekst vergeten was, maar die lag op het toilet. Echt.

(De interviewer duwt de voicerecorder nog eens wat dichterbij naar Didden. Het is rumoerig in het café. Zou het er wel goed op staan?)

De prijswinnaar: Wij Vlamingen hebben geen traditie van speeches. Bij ons kun je naar een trouwfeest of verjaardagsfeest gaan waar niemand zijn mond open doet. Maar ik heb

ook Nederlandse familie. En daar komen dan op een gegeven moment de versjes en zo...

De interviewer knikt beamend: hmmmhm!

De prijswinnaar: De avond van te voren hadden we veel over Shakespeare gesproken in de kantine van de toneelacademie. Hij schreef hoogstaand, maar ook begrijpelijk. Groot auteurschap heeft niets te maken met onbegrijpelijkheid. Hamlet is complex maar ook glashelder. En toen lag ik 's avonds in mijn bed en bedacht ik dat ik mijn speech moest veranderen. Het was toch een beetje te... academisch. Toen ben ik begonnen te zeggen: Je kunt van Shakespeare zeggen wat je wilt, maar de Edmond Hustinxprijs heeft hij nooit gewonnen.

(De interviewer jubelt inwendig: Ha! Beet. Mooi bruggetje weer naar die andere, Stany Crets. Hem schreef ik: De jury roemde destijds het toegankelijke en volkse van de toneelteksten die je schreef. Hoe vond je die karakterisering? 'Ik geloof dat ik toen geantwoord heb dat iedere schrijver of theatermaker die wenst dat er "volk" in zijn zaal zit per definitie een volksschrijver is of wordt. Ik sta daar nog steeds achter. Wel ben ik enorm blij dat men toegankelijkheid prijst, want dat is zeker geen gangbare norm binnen het geven van prijzen in 't algemeen en de toneelkritieken in 't bijzonder.' De interviewer denkt: Zou dat iets van toneelschrijvers zijn? Of van Vlamingen? Die waardering voor de begrijpelijkheid, toegankelijkheid van taal? Hmmm... platte gedachte. Laat ik die kant maar niet opgaan. Beter iets ingewikkelds. Ehm... Ha. Het hoeft al niet meer! Didden spreekt verder.)

De prijswinnaar: Ik werd gerustgesteld dat ik geen lange speech hoefde te houden. Maar ik had hem al geschreven! Ik zei, ik wil graag een lange speech houden.

(De interviewer denkt: Weer een link met Crets, mooi: 'Ik herinner me nog een fijn weekendje Maastricht, een gezellig etentje met jury en de Nederlandse medelaureaat, maar ook het feit dat de organisatie er niet aan gedacht had dat de laureaat in kwestie ook wel eens een dankwoord zou willen uitspreken. Toen ik een woordje wilde zeggen werd ik vrijwel onmiddellijk de mond gesnoerd door de presentator van dienst. Waarschijnlijk omdat anders zijn schema danig in de war zou worden gestuurd. Gelukkig waren er medestanders in het publiek die de man toeriepen: "Laat hem toch uitpraten alstublieft!" Een geestig incidentje in elk geval.)

De interviewer: Even iets heel anders. Stany Crets en u schrijven zowel voor het toneel als voor televisie en film....

(Wordt onderbroken door Didden.)

De prijswinnaar: Er zijn twee grote overeenkomsten tussen scenario en toneelschrijven. Eén, het is drama. Twee, je schrijft teksten die niet dienen om gelezen te worden. Ze moeten gespeeld worden. Daar zit een zekere nederigheid in gebakken. Je schrijft dienstbaar. Je hoeft niet voor de Nobelprijs van de literatuur te schrijven. De directheid van dat wat je nu schrijft snel zal worden gespeeld. Dat is prettig. Zo ben ik vorige week op setbezoek geweest van een film die ik geschreven heb. Ik vroeg aan de regisseur, wat doet dat paard daar? Dat paard staat in het script! Oh ja, fuck ja... Dat er iets met je werk wordt gedaan is fantastisch.

(De interviewer denkt: daar komt weer die toegankelijkheid, volksheid naar voren. Toch gebruiken?)

De prijswinnaar: Dat paard, dat bedenik ik op mijn eentje in een kamer, 's middags tussen één en vier, zo blijkt. Dat heeft voordelen. Je bent god! Nu laat ik het personage sterven. Nu laat ik het geboren worden. Die twee zullen elkaar nooit krijgen. Maar er zit ook een randje aan van eenzaamheid.

(De interviewer concentreert zich en denkt:
Nu voor de inhoud gaan.)

De interviewer: Welke kwaliteit komt er in dat kamertje, op die middagen, in die eenzaamheid tot stand?

De prijswinnaar: Ik heb misschien één kwaliteit. Ik luister, lees veel, kijk goed. Ik kan die ene zin goed onthouden en mentaal aanvinken zonder het te hoeven opschrijven. Ik zit in een treincoupe en ik hoor een vrouw een zin zeggen. Ze is aan het telefoneren en zegt: 'klootzak.' Waarom zegt ze dat? Dan komt er van alles bij me los. Of dit. Ik zat veertig jaar geleden in een Londens restaurant en ik rookte toen nog. Ik dacht dat ik heel beleefd was en zei tegen de man naast mij 'Do you mind if I smoke?' 'Not if you don't mind that I throw up.' Ik heb dat twintig jaar later in een filmscenario gebruikt.

De interviewer, lachend: En, hebt u hier in Maastricht iets aangevinkt?

De prijswinnaar: Ja. Ik heb meneer Paulussen aangevinkt. Ik zal nooit meer een oude heer als automatisch grijs beschrijven.

De koffie is op. Het is weer hard gaan sneeuwen al kun je dat nauwelijks zien door de beslagen ramen. De interviewer stopt de recorder in het zwarte, met glitterende steentjes versierde tasje dat ze daar speciaal voor heeft meegenomen. De fotografe Valentina Vos komt binnen en loopt naar het hoektafeltje toe. Ze wil Didden mee naar buiten nemen voor een foto. Het gesprek is bijna klaar - hup de kou in.

De prijswinnaar: Wat ik doe, is schrijven zonder verbeelding. Ik schrijf niet autobiografisch, maar alles wat ik schrijf vertrekt van dingen die ik gehoord, meegemaakt of geïnterpreteerd heb. Ik kan geen sprookjes of fabels bedenken. Er komt altijd een zin in voor die waar is, die ik zelf heb uitgesproken of heb gehoord of gelezen. Die blijven in mijn kop spoken en dan is mijn werkmethode om de hele scène naar die zin toe te schrijven. Ik maak daar dan bijvoorbeeld de laatste zin van.

Personages

De Prijswinnaar: Marc Didden (schrijver van toneelteksten, film- en televisiescenario's en winnaar van de Edmond Hustinxprijs toneelschrijvers in 2010)

De andere prijswinnaar: Stany Crets (schrijver van toneelteksten, film- en televisiescenario's en winnaar van de Edmond Hustinxprijs toneelschrijvers in 2002)

De interviewer: Ruth Benschop

De secretaris van de Hustinxstichting: Leon Minis

De fotografe: Valentina Vos

—
IK HAD GEEN
TIJD OM NOG
MET FAALANGST
BEZIG TE ZIJN.
—

IETS VAN EEN RUITJE

Een gesprek met
ANDRÉ KNOTTNERUS

Flow. Dat is wel een goed woord vindt André Knottnerus. Hij denkt terug aan het moment dat hij in 1987 de Edmond Hustinxprijs voor de wetenschap kreeg uitgereikt voor zijn proefschrift. Hij was de eerste in een mooie rij laureaten uit heel verschillende vakgebieden. Knottnerus promoveerde in 1986 en in 1988 sprak hij zijn oratie uit als hoogleraar Huisartsgeneeskunde aan de Universiteit Maastricht, waar hij nog altijd voor een deel van zijn tijd aan verbonden is. In de korte periode daartussen ontving hij de Hustinxprijs. Het zat eigenlijk allemaal nog iets dichter op elkaar. De promotieplechtigheid was in december 1986. De uitreiking was begin september 1987 tijdens de opening van het academisch jaar. De uitnodiging om deel te nemen aan de sollicitatiegesprekken voor een hoogleraarschap Huisartsgeneeskunde kwam in diezelfde maanden. 'En ik ben ook nog op vier september jarig!' Hij wil maar zeggen: 'Ik had geen tijd om nog met faalangst bezig te zijn.'

Die prijs had daar een belangrijke schakelfunctie in. Zo'n eerbetoon doet verschillende dingen, overweegt Knottnerus. Je wordt er als het ware 'uitgeleucht'. 'Collega's denken: Hé, die krijgt een prijs! Ik zal nog eens goed kijken naar dat proefschrift. Of, hé, die krijgt een prijs, misschien moeten we eens aan hem denken bij deze inventarisatieronde voor een hoogleraarschap.'

Why not?

De prijs heeft Knottnerus 'geholpen' toen hij gevraagd werd te solliciteren voor het hoogleraarschap. 'Doordat anderen zeggen dat je iets goeds gedaan hebt, en omdat je van mensen die je hoog acht, hoort: dat is bijzonder.' Aanvankelijk was hij helemaal niet van plan om te solliciteren. 'Want ja, als je net gepromoveerd bent, denk je, ja... dat is nog ver weg.' Nadat hij toch een eerste gesprek had gehad, meende hij nog 'een leuke ervaring' te hebben opgedaan, 'maar tot mijn verrassing werd ik gevraagd om het te doen. Toen dacht ik, moet

ik het wel doen? Maar als anderen denken dat ik het kan doen, *why not?*' Het lef om mee te gaan in het oordeel van anderen 'is wel gestimuleerd doordat ik vlak daarvoor die prijs had gekregen.'

Knottnerus roemt de onafhankelijkheid van de beoordeling. Hij was zeer verguld dat Henk Lamberts destijds in de jury zat. 'Hij was een grote autoriteit in de Nederlandse huisartsgeneeskunde. Toen ik hoorde dat hij in de jury zat dacht ik, dat stelt echt iets voor en dan is het een onafhankelijk, kritisch oordeel geweest! Op de dag van de uitreiking was Lamberts aanwezig. Er zaten meer mensen uit het land in de zaal van wie Knottnerus dacht: 'Zij hier? Later begreep ik natuurlijk dat zij daar naar toe geloodst waren.' Daar is wel iets van 'netwerking' ontstaan. 'Dat heb ik ook gemerkt bij die benoeming als hoogleraar. Het gaat er natuurlijk in de eerste plaats om dat je goed werk levert, maar ook dat je vertrouwen krijgt.' Hij heeft dat vertrouwen zowel lokaal als nationaal mogen ervaren.

De prijs creëerde *flow*, maar het deed ook nog iets anders.

The Oscars

'Het was niet alleen een symbolisch eerbetoen, het was echt een belangrijke erkenning. Ik kreeg een substantieel geldbedrag: 12.000 gulden. Dat vond ik toen heel veel. Dat is nog steeds heel veel als je het omrekent naar euro's. En ook de setting, bij de opening van het academische jaar met een toespraak van de jury. Ik mocht zelfs nog een dankwoordje spreken. Ik kreeg echt een "Oscars" gevoel.' Het was misschien net iets minder spannend dan de Oscars: Knottnerus kreeg van te voren een seintje dat hij iets zou krijgen. Dat was maar goed ook. 'In die tijd had je hooguit een net en een minder net pak. Ik had alleen dat laatste. Toen heb ik een nieuw pak gekocht. Dat heb ik lang gedragen. De das ook. Er zat iets van een ruitje op. Maar het merk kan ik me echt niet meer herinneren... Ik weet nu wel iets meer van die merken hoor.'

Dat pak was de investering waard. Net als de andere dingen die Knottnerus kocht. 'Ik heb er veel boeken van gekocht, waar ik nooit geld voor had en die ik echt in mijn kast wilde hebben staan. En ik heb een computer aangeschaft. In die tijd had je die niet zelf. Echt iets voor types zoals ik, die thuis iets willen doen. En verder moet ik zeggen dat een deel van het geld mij heeft geholpen bij het afbetalen van mijn promotiefeest.'

Verschil

Zodra het gaat over prijzen, gaan de gedachten al snel uit naar de prijs der prijzen: de Nobelprijs. Maar een Nobelprijs zit er niet in, lacht Knottnerus. Zoals de 'grondlegger van de klinische epidemiologie Alvan Feinstein ooit tegen hem zei: "Een Nobelprijs in dit vakgebied? *If you'll get it, I'll get it first!*" Zelfs Willem Kolff (de uitvinder van de nierdialyse, die ook niertransplantatie mogelijk maakte) en Richard Doll (die bewees dat roken longkanker veroorzaakt) hebben de Nobelprijs nooit gekregen, terwijl ze het beiden verdienden.'

vindt Knottnerus. Het Nobelprijsc comité ziet een vakgebied als de huisartsgeneeskunde of klinische epidemiologie tot nu toe niet staan. En zodra dat wel zo zou zijn, dan zou Knottnerus nog heel wat andere kandidaten weten.

De Edmond Hustinxprijs voor wetenschap mag geen Nobelprijs zijn, hij is 'regionaal en landelijk bekend. Veel mensen die hem hebben gekregen zijn een leidinggevende rol gaan spelen en hebben een internationale reputatie opgebouwd. Ik vermeld het altijd op mijn CV, met trots.' De prijs is gerenommeerd, en honoreert daarnaast typen onderzoek die elders misschien minder aandacht krijgen. Knottnerus vindt het goed te horen dat het reglement 'de betekenis van de wetenschap voor de praktijk' onderstreept (www.hustinxstichting.nl). 'Het is leuk dat men dat blijkbaar van mijn proefschrift heeft gevonden. Die combinatie is telkens mijn profiel gebleven: wetenschap, praktijk en maatschappij. Dat speelt in mijn onderzoeksprogramma hier bij huisartsgeneeskunde aan de Universiteit Maastricht, destijds toen ik voorzitter was bij de Gezondheidsraad, en nu weer bij mijn voorzitterschap van de Wetenschappelijke Raad voor het Regeringsbeleid. Onderzoek moet in de eerste plaats van goede wetenschappelijke kwaliteit zijn. Het is daarnaast goed als het ook een maatschappelijk verschil kan maken, bij voorkeur niet pas over vijftig jaar. Dat past bij mijn vakgebied en bij mijn persoon.'

Onderzoek moet verschil kunnen maken. Een fonds als de Hustinxstichting moet dat net zo. Knottnerus heeft nog wel een paar suggesties voor de stichting. Hij vindt niet dat de stichting meer zou moeten controleren of haar steun wel goed gebruikt is. De hedendaagse nadruk op *accountability* in de wetenschap heeft al genoeg impact. 'Wetenschappers worden al voldoende op hun huid gezeten door interne en externe kwaliteitsbeoordelende gremia. Daar hoeft je niet nog een slag aan toe voegen. Je wilt niet het risico lopen dat onderzoekers denken: Had ik die prijs maar nooit aanvaard, want nu moet ik me nog

eens extra verantwoord met de daarbij komende bureaucratie. Maar wat je wel kunt doen is wat er nu met deze interviews gebeurt. Na een jaar of vijf zou je laureaten eens kunnen vragen: Hoe is het gegaan? Hoe kijk je er nu tegenaan? Dat is een soort feedback. Niet zozeer voor de gehonoreerden, maar voor het fonds: zijn wij onderscheidend, voorspellend, stimulerend geweest?’

Levend

Laureaat blijf je misschien wel altijd. Knottnerus beschrijft het gevoel dat er bij hoort, al is het best even geleden. ‘Het is leuk om je verbonden te voelen met die traditie.’ Daar zou de stichting misschien meer mee kunnen doen. ‘Als je strategische vragen hebt op het grensvlak van cultuur en wetenschap, dan zou je mensen eens bij elkaar kunnen halen. Ik denk dat veel laureaten dat graag zouden doen. Zij voelen het zo: Ik heb steun gekregen, ik vond dat leuk, ik wil best een keer meedenken.’ Het voordeel van een dergelijk forum van Hustinxianen? Je brengt gemotiveerde mensen bijeen ‘met hun eigen contacten en inzichten en vanuit hun verschillende werelden.’

De vitaliteit van het fonds wordt misschien nu juist aangesproken, meent Knottnerus. ‘Ik denk dat de missie en de vastberadenheid van de stichting heel belangrijk zijn. Misschien dat er vragen op het bestuur af komen, zeker gezien deze tijd van bezuiniging, die de mogelijkheden overstijgen. En dat vraagt om strategie. Misschien dat het fonds een rol kan spelen, een netwerkfunctie kan hebben naar bedrijven in de regio?’ Het belang van stichtingen als deze is niet te onderschatten. Knottnerus legt uit: ‘Wetenschap kan zich vooral ontwikkelen door een substantiële basisfinanciering van de overheid, anders wordt ze te afhankelijk van externe invloeden, zoals het bedrijfsleven. Aan de andere kant kun je nooit al het onderzoek met publieke gelden bekostigen. De kosten zijn vaak zo hoog dat ook fondsen moeten bijdragen. Daarom moet je goed regelen dat wetenschap onafhankelijk blijft. Daarnaast is het heel goed dat er fondsen zijn die vanuit een ideëel uitgangspunt

bijdragen. Anders dan orgaangerichte stichtingen (bijvoorbeeld de Hartstichting) is de Hustinxstichting een algemeen-ideëel gemotiveerde stichting. Dat maakt dat zij dingen kan steunen die anders nooit steun zouden ontvangen: de materiële en mentale steun voor mijn type onderzoek bijvoorbeeld.’ Knottnerus rondt zijn betoog af. ‘Als ik zie hoe levend de formule is en dat de stichting al vijftig jaar bestaat, dan is dat is een felicitatie waard.’

—
IK KREEG ECHT
EEN "OSCAR" GEVOEL.
—

DAT HET GOED IS

Een gesprek met

HANS PAULUSSEN
EN
PETER FRÉNAV

—
NEEM OOK MAAR
EENS EEN SPRONG
IN HET DUISTER.
WELOVERWOGEN,
MAAR MET ONVOL-
LEDIGE ZEKERHEID.
—

De kristallen voorzittershamer van de Hustinxstichting ligt in een kast. 'We gebruiken hem nooit' vertelt Hans Paulussen. Maar op 24 maart 2011 overhandigt hij hem aan zijn opvolger, de nieuwe voorzitter van het bestuur, Peter Frénay. Het tekent de sfeer van de stichting. Bestuursvergaderingen zijn 'informeel en toch alert' zegt Frénay. 'Naar gelang het onderwerp, roeren er zich altijd wel mensen, zonder dat het té roerig wordt.' Paulussen is het met hem eens: 'Iedereen kan aan bod komen.' Ze zijn het vaker eens, deze twee voorzitters. Ze zitten samen aan de tafel waar Frénay net de automaatkoffie heeft overgeschonken in de aardewerken koffiekopjes die hij al klaar had staan. De stichting houdt niet van uiterlijk vertoon, maar 'dat drinkt toch prettiger.' Tijdens het gesprek nemen ze aandachtig notitie van wat de ander zegt. De jongere aankomende voorzitter luistert met achting en genegenheid naar wat Paulussen zegt. De aanstaande ex-voorzitter heeft alle vertrouwen in zijn opvolger en doet in zijn formuleringen en houding al meteen zijn best hem zo min mogelijk voor de voeten lopen.

Verrast

Wat heeft hen verrast in de gesprekken over de stichting? Peter Frénay gaat in het bijzonder in op de woorden van Philip Houben die hem 'als bestuurder' speciaal aanspreken. 'Hij is iemand die op enige afstand staat en met scherpheid spreekt. Hij zegt dat de stichting in de afgelopen vijftig jaar als vanzelf een plaats in de stad heeft verdiend. Hij vindt haar een belangrijke stichting in de kleine en grote dingen die ze heeft gedaan, zonder dat zij zich daarvoor op de borst klopt. Nee, ze is bescheiden en vastberaden. Houben ziet dat en zegt dat het goed is. Dat vond ik mooi.' Frénay en Paulussen wijden verder weinig woorden aan de andere positieve kwalificaties waarin ze hun stichting herkennen: Nee, de stichting is niet van de verpakking, hecht aan onafhankelijkheid, doet niet aan "voor wat, hoort wat," probeert op de goede

momenten onzichtbaar te zijn en daarnaast gedoeseerd aanwezig en betrokken. Ze blijven wel even staan bij het verhaal van Mateusz Kwiatkowski. Het doet hen onmiskenbaar goed dat jonge mensen zoals hij precies die steun en erkenning ervaren die de stichting probeert te bieden.

Hans Paulussen vond vooral 'de schakering die optreedt tussen de gesprekken bijzonder. Ieder interview belicht een ander facet. Daar komen zaken uit die mij verrassen en ook aanspreken vanuit de beleidsvoering straks. Zaken die de stichting zich moet aantrekken.'

Ideeën

Wat dan? Hans Paulussen noemt het woord *duf*. 'Als Fons Kurris en Jean Jacobs op dreef komen, dan valt dat woord. We spreken dat nooit zo uit, maar neem ook maar eens een sprong in het duister. Weloverwogen, maar met onvolledige zekerheid.' Concreter, spreekt het idee van André Knottnerus om gebruik te maken van het gevoel van betrokkenheid van laureaten beiden aan. Frénay: 'Door je netwerken te benutten en te onderhouden, kun je meer bereiken met het geld dat je beheert.' In het verlengde hiervan zien beiden mogelijkheden in de suggestie om meer samen te werken met andere partijen of stichtingen. Paulussen denkt dat 'cofinanciering met andere stichtingen zeer de moeite waard' kan zijn, 'alleen al omdat je dan meer geld kunt investeren en grotere projecten kunt aanpakken. Het is in het verleden wel gebeurd. Bij het Theater aan het Vrijthof en het idee van de voetstappen is bijvoorbeeld met de gemeente overlegd. Daarnaast is samenwerking soms ook een inzet van Hustinxsteun, zoals bijvoorbeeld bij de *residency* van Matt Mullican. Ik denk dat je daar nieuwe inspiratie door kunt opdoen en dat een dergelijk proces van netwerken ook de stichting weer ten goede komt.' De oproep om haar voorbeeldfunctie nog serieuzer te nemen, begrijpen de voorzitters vooral als een opdracht toegewijd te blijven aan het werk dat zij al doen. Frénay zegt het zo: 'De stichting kan door trouw haar taken uit te voeren, het belang van de kunsten en wetenschappen tonen. Wij zijn' gaat hij verder, 'niet afhankelijk van de politieke wind die er waait. Zolang we geld hebben, kunnen we trouw ons werk blijven doen. Dat is gewoon goed, misschien juist in wat onrustige tijden.' Een specifiek voorstel zoals dat van Harrie van den Elsen om eens te denken aan het organiseren van een reeks concerten voor jonge musici die de Henriëtte Hustinxprijs winnen, begroeten beiden ook enthousiast.

Ruimte

Niet de voorzitter alleen, maar het bestuur zal deze ideeën wegen, zoals ze steeds doet, op afstand en in overleg. Net zo de gedachte om mensen die steun van de stichting hebben ontvangen later eens te vragen naar de betekenis ervan. 'Dat heeft wel wat voeten in de aarde. Je moet daar goed over nadenken hoe en wanneer je dat doet,' stelt Frénay. Zo zal het ook gaan met zijn eigen suggesties voor de toekomst. Hij overweegt het persoonlijke contact van bestuursleden te intensiveren, door geregeld eens gezamenlijk een bezoek te brengen 'aan een museum, of een andere instelling waar we een band mee hebben. Als je elkaar op dergelijke momenten ontmoet zonder dat je met bestuurswerk bezig bent, kan dat misschien de Hustinx familieband versterken.' Daarnaast denkt hij na over hoe de stichting de Maastrichtse jeugd zou kunnen bereiken 'nog voor dat de jeugd een prijs krijgt. Er zit zo veel talent, misschien zou de stichting kunnen nadenken over hoe ze dat kan lauweren, stimuleren.'

Hans Paulussen glimlacht tevreden. 'Het nieuwe elan doemt al op. Precies wat ik hoopte.' De stichting heeft genoeg vrijheid voor zulke andere nadrukken of innovaties. Paulussen vertelt hoe 'Edmond pijlers heeft neergezet die voldoende ruimte scheppen om er een eigen invulling aan te geven. Je voelt je niet beperkt omdat Edmond dit niet gewild zou hebben, of dat niet gewild zou hebben.' Peter Frénay heeft Edmond Hustinx natuurlijk niet gekend. Hij moet het hebben 'van de verhalen die ook soms tijdens vergaderingen boven komen drijven: soms kleine anekdotes, of er wordt iets geciteerd.' Zulke verhalen beperken de gesprekken niet, ze bezegelen ze eerder en dan wordt 'het glas geheven.' Ja, 'af en toe zweeft hij nog wel boven tafel. En soms zorgt hij er voor dat de tafel even omhoog komt. Dan zorgt hij onder de tafel even voor wat meer rumoer.'

Colofon

Fotografie: Valentina Vos

Interviews en tekst: Ruth Benschop

Redactie: Fatima Gudde

Coördinatie: Janicke Kernland, Léon Minis

Vormgeving: Ontwerpbureau B2B, Maastricht

Drukkerij: Walters, Maastricht

© 2011

STICHTING
EDMOND
HUSTINX